

TEATRUL
NĂȚIONAL

GENEROSA
FUNDATIE
de ANTONIO BUERO VALLEJO

STAGIUNEA
1979 - 1980

ELEMENTE PENTRU UN PORTRET

Antonio Buero Vallejo, una din cele mai proeminente personalități ale dramaturgiei spaniole contemporane, s-a născut în 1916 la Guadalajara. E o localitate situată nu departe de La Mancha, punctul de unde a pornit în lume Don Quijote, neuitatul erou al lui Cervantes, cel ce călăuzit de o falsă percepție a realității, transformă această inaptitudine într-o uriașă energie morală conciliind existența cu grandoarea și desăvârșind o construcție a cărei pîrghie e irepresibila nevoie a omului de frumos, de adevăr.

Dacă am amintit de faimosul cavaler al tristei figuri, e fiindcă mulți din eroii lui Vallejo trăiesc la granița dintre iluzie și realitate, cu mintea tulburată, dar dovedind în același timp o înțelegere adîncă a universului, fiind înzestrați cu forța de a sluji țeluri depășind înțelesul mărginit al unei clipe și de a aspira către ceva care justifică sacrificiul și conferă un sens existenței. Nu-i însă singurul motiv pentru care am făcut această apropiere. Întocmai lui Cervantes, care a meditat la erorile și rătăcirile rațiunii, Vallejo reia problema raporturilor dintre luciditate și nebunie în cadrul unei dezbateri a cărei concluzie e că orice conștiință riscă să se năruie, dacă nu se orientează către o țintă mai înaltă, demnă să-i inspire acțiunea în lume, iar germenii celor mai sănătoase zidiri ale spiritului se află uneori în năzuințe ce par nebunești și în plămuiuri ale închipuirii dar în care pulsul vieții bate mai puternic decît în faptele incontestabile din imediata apropiere.

O biografie dramatică (Buero Vallejo arestat de franchiști la finele războiului civil spaniol întrucît luptase împotriva fascismului și condamnat la moarte a așteptat timp de opt luni de zile executarea sentinței, într-o zbuciumată alternare de nădejdi și descurajări menită de torționarii lui să-i prăbușească echilibrul, să-i anuleze simțămîntul demnității, să-i taie zi de zi legăturile cu sine și cu lumea, să-i rupă una cîte una certitudinile, determinîndu-l să considere totul sub semnul precarului, improbabilului și provizoriului) își face auzit sune-

tul distinct în scrierile dramaturgului. În piesele sale („Istoria unei scări” — 1949, „Cuvinte pe nisip” — 1949, „În arzătorul întuneric” — 1950, „Azi e sârbătoare” — 1956, „Cu cărțile pe față” — 1957, „Un visător pentru popor” — 1958, „Oglinda Meninelor” — 1960, „Concertul lui San Ovidiu” — 1962, „Somnul rațiunii” — 1970, „Sosirea zellor” — 1972, „Fundatia” — 1974, „Explozia” — 1977) un straniu amestec de precizie și vis obligă spectatorul să se confrunte cu un univers artistic puțin obișnuit. E un univers unde lumina, conturul obiectelor, densitatea, sensul lor dar mai ales itinerariul lăuntric al personajelor, aventurile inteligenței și sensibilității lor oscilează între concret și fantastic. În acest univers (în care irealitatea nu-i o zonă în afara existenței zilnice, ci o disponibilitate tănuită în oameni și în fapte) are loc o continuă mișcare de flux și de reflux. Înțelesul adevărat, când chemat — când gonit, apare și se retrage sub privirea scrutătoare a unui artist care supraveghează cu strictețe acest du-te-vino al realului și al halucinației pentru a înfățișa o epocă istorică plină de prăbușiri și de înălțări, un timp când umanitatea a fost îngrozitor de umilă, dar și împinsă înainte prin însăși această exasperare a simțămîntului de demnitate, devenit rebeliune morală și acțiune revoluționară. „Cred și sper în om, așa cum cred și sper în multe lucruri: în adevăr, în frumusețe, în demnitate, în libertate” spune undeva Vallejo, autorul unor scrieri socotite o încercare modernă de reînviere a tragediei. Nu știu în ce măsură această caracterizare e exactă. Dar, mi-e limpede că Vallejo face parte dintre acei scriitori moderni pentru care adevărul nu înseamnă verosimilul, care pun în discuție noțiunea de real și conceptul de personalitate, care enunță sciziunile unei gândiri în căutarea unității ei, care

afirmă că omul, angajat într-o luptă corp la corp cu violența și injustiția, trebuie să se asume apărîndu-se de fascinația și de oroarea orbirii prin fapte capabile să-l identifice, să-l confirme, să-l întregască. Aceste fapte, nu exclud eșecul și supliciul, ci merg uneori mîna în mîna, dar nesupunerea și refuzul rămîn singurele soluții de împăcare ale omului cu destinul.

Întocmai altor scriitori contemporani (care se întreabă în operele lor dacă-i drept și posibil — atunci cînd te îndoiiești de sorții unei acțiuni — să renunți la imperativul de a acționa, dacă e drept și posibil atunci cînd constăți cît e de șubredă speranța să abandonezi orice proiect, dacă e drept și posibil să justifici pasivitatea tuturor prin eșecul unora) Vallejo insistă asupra nostalgiei, gîndului, actului care constituie o operă de libertate și de împlinire a personalității. Această convingere se structurează pe terenul unei opere în care are loc un schimb viu de substanță între vis și real, în care imaginarul e expresia unor precise determinări politice și istorice. Arta scriitorului triumfă în capacitatea de a descoperi adevărul în manifestările lui evidente, dar și în disimulările sale irezistibile.

„Lumea e o îndelungă fatalitate. Dar sîntem datori să trăim. Ca să sfîrșim cu toate cruzimile și toate silniciile”, sună una din replici. Este poate nucleul și sursa morală cea mai profundă a acestei piese în care visul și nebunia reprezintă prețul descoperirii unei ordini raționale și superioare, în care miracolul se numește fraternitate, iar o convingere veghiază drumul celor mai buni: numai noi înșine ne putem înjosi, nimeni altcineva nu va reuși vreodată să ne umilească, de aceea trebuie să luptăm pentru a fi la înălțimea ideli pe care o avem despre om.

RADU BELIGAN

TEATRUL

STAGIUNEA

GENEROSA

Piesă în două părți de AN

Traducere de PALMIRA ARMSTRONG

DISTRI

(în ordinea intrării)

TOMAS	OVIDIU IULIU MOLDOVAN
OMUL	IAMANDI ȘERBAN
BERTA	ILINCA TOMOROVEANU
TULIO	MIRCEA ALBULESCU
MAX	MARIN MORARU

Regia: HORE

Decoruri : **PAUL BORTNOVSCHI**

Artist emerit

Asistent regie

Regia tehnică : **Aurel Ionescu**

Au mai colaborat : **A. Rivalet** și **D. Stepanov**

Florin Ionescu (şef regizorat), ing. I. Georgiu (şef serv. tehnic), ing. I. Paş (şef recuziter), V. Mares (şef maşinist), R. Baicu (şef tâmplărie), I. Dragomir (şef ta
dru şi Gherghiţă Maria (şefi croltorie), T. Burducea (şef cizmărie), C. Kovacs (şef boiangerie

DIRECTORUL TEATRULUI NAȚIONAL

NATIONAL

1979-1980

A FUNDATIE

TONIO BUERO VALLEJO

NAIZ ŞI VICTOR IVANOVICI

BUTIA:

ării în scenă)

ASEL GHEORGHE COZORICI

LINO COSTEL CONSTANTIN

Administratorul ALFRED DEMETRIU

Ajutorul EMIL MUREŞAN

A POPESCU

Artist emerit

e : GEORGE ULMENI

Costume : DOINA LEVINŢA

Sufleor : Elena Petcu

(ilustrație muzicală) ; I. Albu (cascador)

scu (şef serv. electronic), Victoria Bighia (regizor de scenă), P. Iordan
piterie atelier), M. Giţan (şef tapiterie scenă), A. Pinoşanu (şef mecanică), N. Alexan-
e) ; Sunet : A. Rivalet, Lumini : Robert Vasilescu, Machiajul : Vl. Vl. Antoci şi I. Radu.

AL : RADU BELIGAN — Artist al poporului

TEATRUL NAȚIONAL

STAGIUNEA 1979-1980

GENEROASA FUNDATIE

Piesă în două părți de ANTONIO BUERO VALLEJO

Traducere de PALMIRA ARNAIZ și VICTOR IVANOVICI

DISTRIBUȚIA:

(în ordinea intrării în scenă)

TOMAS	OVIDIU IULIU MOLDOVAN	ASEL	GHEORGHE COZORICI
OMUL	IAMANDI ȘERBAN	LINO	COSTEL CONSTANTIN
BERTA	ILINCA TOMOROVEANU	Administratorul	ALFRED DEMETRIU
FULIO	MIRCEA ALBULESCU	Ajutorul	EMIL MUREȘAN
MAX	MARIN MORARU		

Regia: HOREA POPESCU

Artist emerit

Decoruri : PAUL BORTNOVSCHI
Artist emerit

Asistent regie : GEORGE ULMENI

Costume : DOINA LEVINȚA

Regia tehnică : Aurel Ionescu

Sufleor : Elena Petcu

Au mai colaborat : A. Rivalet și D. Stepanov (ilustrație muzicală); I. Albu (cascador)

Florin Ionescu (șef regizorat), Ing. I. Georgiu (șef serv. tehnic), Ing. I. Pascu (șef serv. electronic), Victoria Bighia (regizor de scenă), P. Iordan (șef recuziter), V. Mares (șef mașinist), R. Baicu (șef tâmplărie), I. Dragomir (șef tapițerie atelier), M. Gițan (șef tapițerie scenă), A. Pinoșanu (șef mecanică), N. Alexandru și Gherghiță Maria (șefi croitorie), T. Burducea (șef cizmărie), C. Kovacs (șef boiangerie); Sunet : A. Rivalet, Lumini : Robert Vasilescu, Machiajul : VL. Vl. Antoci și I. Radu.

DIRECTORUL TEATRULUI NAȚIONAL : RADU BELIGAN — Artist al poporului

TEATRUL LUI ANTONIO BUERO VALLEJO

După douăzeci de ani de nedezmînit succes, Antonio Buero Vallejo este considerat în unanimitate cel mai important dramaturg spaniol contemporan. Consecvent în abordarea unei problematice majore, Buero a infirmat opiniile unor critici care susțineau că publicul spaniol este receptiv mai mult față de divertisment.

La întrebarea „Ce rol credeți că trebuie să joace teatrul în viața de azi a societății?” Buero a răspuns: „Societatea trebuie să fie reflectată și comentată de către teatru. În formele sale diverse teatrul trebuie să prezinte critic și dramatic conflictele omului în societatea în care trăiește, să ne determine un proces al conștiințelor, să aducă în centrul atenției, cu acuratețe și veridicitate problematica existenței contemporane combătînd răul, racilele, deschizînd ochii celorlalți, relevînd injustițiile”.

Fidel crezului său, Buero a studiat raportul dintre om și societate în pluralitatea aspectelor lui explorînd în mod deosebit interferențele dintre lumea fantastică și cea reală. În comentariul la piesa „Irene sau comoara” autorul afirmă: „Ambiguitatea acestei piese este deliberată. Există o graniță certă între ficțiune și realitate? Se poate răspunde că, uneori, această frontieră e labilă. Realitatea implică concomitent iluzia și adevărul. Amîndouă în același timp. Realitate și fantezie”.

Cum Buero a petrecut mai mulți ani ca prizonier politic în războiul civil din Spania este firesc ca o parte din principalul său interes să se axeze pe problema libertății și a războiului. Pentru Buero războiul nu constituie o soluție în rezolvarea problemelor omului, el

fiind de cele mai multe ori efectul unor cauze minore sau a unor interese de grup. În „Țesătoarea viselor” Penelopa satirizează stupiditatea războiului troian: „Dacă ne pierdem soții la începutul tinereții și găsim drept să ne ucidem unii pe alții pentru că un prost l-a jefuit pe alt prost de-o stricată, cine ar trebui să fie blamat?”.

Implicațiile sociale ale teatrului lui Buero ca și influența lui asupra altor dramaturgi nu pot fi subestimate: „Istoria unei scări” — spre exemplu a constituit o sursă de inspirație pentru mai mulți autori tineri preocupați de semnificația socială în investigația raporturilor dintre om și societate.

Ideea de libertate intră ca o coordonată esențială în tematica dramaturgiei lui Buero: „Nici un om nu trebuie să fie sclavul altui om”, spune de altfel, unul din eroii pieselor sale. În libertate se împlinește dezvoltarea personalității umane, dreptul său de autodefinire, puterea de confruntare și susținere a opiniilor proprii. Tema educației, în acest sens, constituie suportul multor dintre piesele sale. Prin cunoaștere și autocunoaștere omul își frînge în primul rînd barierele sale interioare, pentru ca, în acord cu sine însuși, să încerce acordul cu ceilalți, privirea lucidă asupra realității, ofensiva transformării ei revoluționare.

WILLIAM GIULIANO

(extrase din studiul apărut
în „Modern Drama”, 1971)

PUNCTE DE REPER ASUPRA PIESEI

Ce reprezintă „Fundatia”? Un institut modern care asigură optime condiții de muncă și de studiu, de creație și de recreație? Are dreptate Tomas să considere „Fundatia” întruparea unei lumi în care personalitățile se împlinesc în lumină și bucurie, exercitându-și în modul cel mai fericit dreptul la libertate, la demnitate și la faptele atestând rodnicia unei gândiri eliberată de orice constrângere? Sau este „Fundatia” una din acele temnițe atât de caracteristice regimului fascist unde omul frustrat de toate libertățile, înjosit, umilit, torturat este supus unei continue presiuni de natură să-l teșcăască și să-l anuleze moral și fizic? Au dreptate Asel și Lino (prieteni ai lui Tomas), să socotească „Fundatia” expresia sălbatică a unei societăți care oprimă și încearcă să suprimă pe toți cei ce luptă de partea adevărului, a dreptății, dăruindu-se idealurilor umanismului? Unde se află libertatea: în ruperea de adevăr, în izolarea visului, în idilizarea mincinoasă a realității, în automatizarea devenită pavază, sprijin, dar și primejdioasă rătăcire vecină cu demența? Sau în asumarea lucidă a adevărului, în cunoașterea lui exactă, în reflecția conștientă și responsabilă asupra mijloacelor de a rezista și de a învinge? E posibil să ieși din concret, din istorie sau această atitudine, de o zădărnice evidentă, se întoarce totdeauna împotriva celor ce-o adoptă? În ce împrejurări celula unei temnițe poate deveni, în ciuda condițiilor la care sînt condamnați prizonierii ei, un spațiu în care îți poți păstra integritatea, reînsufleți forța de luptă și dobîndi o perspectivă exactă asupra unei întregi orînduiri sociale? Și anume a acelei orînduiri sociale unde mulți din cei neferecați plătesc acest privilegiu (deseori provizoriu) cu o amăgitoare libertate și nenumărate tranzacții cu propria lor credință.

Acestea și multe altele sînt întrebările pe care le ridică piesa lui Buero Vallejo, fostul deținut în închisorile franchiste, la ora de față, unul din cei mai importanți dramaturgi ai Spaniei.

Lucrarea constituie o dezbatere asupra ideii de libertate, nici vorbă, cea mai complexă și cea mai gravă dintre problemele pe care le-a impus conștiin-

țelor confruntarea cu istoria și cu ele însele. O problemă care se află în centrul de neliniște al unei epoci cînd omul a fost ispitit mai mult ca oricînd să se degradeze, să se diminueze ca om, dar și al unei epoci cînd, animat de suflul încrederii în valoarea și îndatoririle sale, omul a militat cu o energie exemplară și cu rezultate tot mai fecunde pentru a-și întemeia existența pe temelia recunoașterii prerogativelor sale. *atâ și de ce tema libertății și a constrîngerii se asociază în piesa lui Buero Vallejo cu tema obligațiilor și răspunderilor etice ale individului în fața formelor de disprețuire și a practicilor de tiranizare care sînt instrumentele specifice orînduirilor fasciste.

În piesă ne întîlnim cu numeroase ipostaze ale acestei lupte a omului cu brutalitatea, fiecare din eroii dramei înfățișînd alt aspect al ei, scriitorul fiind statornic preocupat de criteriile morale ale comportării în luptă, de raportul mijloace, de necesitatea eficienței, dar nu în dauna omeniei, de îndîrjită apărare a pluralității adevărului, apărare care condiționează valoarea și perspectivele acțiunilor noastre. În această ordine de idei ni se pare extrem de nuanțată, de amplă, de profundă discuția pe care ne-o propune dramaturgul despre unele din abaterile eroilor săi de la imperativele adevărului complex și ale rigorilor eticii. Sînt abateri pe care scriitorul le examinează în același timp cu o generoasă înțelegere și cu o drastică severitate. Punctul său de vedere e acela că nici o cunoaștere nu-i posibilă în afara bătăliei cu îndoiala, cu amăgirea, cu nesiguranța și nici un comportament cu adevărat nobil nu-i cu putință fără a fi învățat să rezisti ispitei de a ceda, de a abdica, de a te subjugă singur. Iar inițierea are loc pe terenul luptei pentru o altă organizare socială a lumii. E singurul front în care avem sorți să descoperim adevărul despre ceea ce ne înconjoară și despre noi. E singurul front unde se realizează un acord între existență și conștiință.

HOREA POPESCU

Jean Villain : Cine sînteți dv. ?

Antonio Buero Vallejo : Sînt Antonio Buero Vallejo. Buero și Vallejo, după un vechi obicei spaniol sînt cele două nume de familie. Primul, Buero, este mai important ; astfel l-a chemat pe tatăl meu. Părinții mei făceau parte din mica burghezie. Sînt în vîrstă de 57 de ani. M-am născut în orașul spaniol Guadalajara. Acolo am frecventat școala primară și liceul. Apoi m-am înscris la universitatea din Madrid pentru arte frumoase. Credeam că am vocația unui pictor. Războiul civil a pus capăt acestui studiu. M-am pus la dispoziția republicii și în 1939, la sfîrșitul războiului, am ajuns în prizonierat. Am fost condamnat la moarte. Cîteva luni după dezbaterile tribunalului sentința s-a comutat în pedeapsă cu închisoare. În total mi-am petrecut șase ani și jumătate în temniță înainte ca pe baza diferitelor decrete relativ la reducerea cuantumului de pedeapsă să fiu eliberat.

J. V. : În ce închisori ați fost ?

Buero : În multe. Mai întîi în casa de corecție Conde de Torreno, în Madrid, apoi într-o colonie de deținuți la Santanderm, mai tîrziu, după mai multe largi etape, am venit din nou la Madrid și anume în închisoarea de pe atunci Santa Rita și în final

ilustru scriitor care mi-a dăruit mult, nu este de fapt un dramaturg în sensul strict al cuvîntului, totuși în unele privințe el este foarte aproape. Este vorba de Fernando del Rochas, autorul lui „Celestina“...

Acuma, în ce privește modernii. Doi dintre ei, pe care-i consider mari maeștri, mi-au dăruit îndeosebi mult. Unul este Ramón del Valle-Inclán, un autor absolut distinct, de un talent ieșit din comun. În timpul vieții, Inclán n-a putut găsi publicul de care ar fi avut nevoie. De aceea a apucat să vadă puține din înscenările operelor sale și n-a avut mulți spectatori. Astăzi publicul vine și aplaudă piesele lui Inclán.

Celălalt — se înțelege — este Federico Garcia Lorca, unul dintre cei mai mari tragedieni spanioli. Pe mine însă mă preocupă persistent și Unamuno. Mai departe, m-au impresionat foarte profund încă din anii tinereții Henrik Ibsen și, natural, Luigi Pirandello. Și în fine eu cred că într-o oarecare măsură îi sînt obligat și lui Bertolt Brecht, așa cum fără îndoială este și cea mai mare parte a autorilor de teatru contemporani.

J. V. : În jurul căror teme generale se concentrează operele dv. ?

Buero : Tema generală a pieselor mele este conflictul dintre individualitate și

CONVORBIRE CU ANTONIO BUERO VALLEJO

(fragmente)

în casa de corecție pentru executarea pedepsei din Ocana, de unde în anul 1946 am fost eliberat condiționat. Inițial intenționam să mă întorc din nou la pictură, dar îndată mi-am dat seama că în răstimp mi-a devenit străină. În schimb am simțit nevoia, într-o măsură crescîndă, de a scrie. Dorința de a scrie am purtat-o în mine dintotdeauna fără s-o pot realiza. Așa am început să scriu fără ca la început să renunț complet la pictură. A ieșit — spontan — dramaturgie. Vizibil, teatrul corespunde cel mai bine înclinațiilor mele interioare.

J. V. : Cine a fost modelul (sau exemplul) dv. în domeniul teatrului spaniol ?

Buero : Ei bine, în teatrul spaniol există doi clasici dominanți și pe lângă ei cîțiva maeștri moderni. Dintre marii clasici care cred că m-au influențat puternic, aș dori în primul rînd să-l numesc pe Calderon de la Barca. Mă interesează sau mă neliniștesc multe dintre operele lui. Însă mă impresionează mai ales două scrieri de Calderon care sînt considerate de altfel ca fiind cele mai importante : „La vida es sueno“ („Viața, un vis“) și „El alcade de Zalamea“ („Judecătorul din Zalamea“). Cred că acestea m-au pecetluit puternic. Celălalt

lume. Un conflict care se petrece permanent în sfera raporturilor sociale și se exprimă în termeni critici. Dar și un conflict care îmbrățișează permanent o arie de probleme ce nu pot fi complet pătrunse cu privirea. Sînt probleme înrădăcinate în om. Constituie ceea ce s-ar putea să fie caracterizat ca cel mai adînc nucleu al fiecărei personalități.

J. V. : De ce ați ales ca erou principal al piesei dv. *Somnul Rațiunii* pe Goya ?

Buero : Mai întîi pentru că îl admir din adîncul sufletului ca pe unul dintre cei mai mari pictori ai noștri. În al doilea rînd, din cauza stării în care se afla Goya către sfîrșitul vieții sub tirania regelui Fernando al VII-lea. Timpul în care acesta a domnit trebuie socotit ca epoca cea mai tristă, mai tulburătoare, mai dezolantă a istoriei Spaniei. Goya a trecut în acele zile aproape prin toate suferințele prin care un mare artist este constrîns să creeze. Obstacolele pe care le-a avut de învins în ultima etapă a vieții sale, dîrzenia, rezistența cu care a lucrat în continuare în ciuda tuturor adversităților și care l-au închis în limitele știute, le-am considerat ca exemplare.

(Extrase din „Sens și Formă“, 6/1974)